Спеціалізованій вченій раді
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
ДФ 26.455.006

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора психологічних наук, професора, завідувача лабораторією психології особистості імені П.Р. Чамати Інституту психології імені Г.С. Костюка НАНП України Сердюк Людмили Захарівни на дисертаційне дослідження Балахтар Катерини Сергіївни «Особливості впливу креативності на суб'єктивне благополуччя викладачів іноземних мов закладів вищої освіти», представлену на здобуття наукового ступеня PhD у галузі психології, спеціальність 053 Психологія

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Прагнення до психологічного благополуччя є однією із основних рушійних сил особистісного зростання і важливою умовою якості життя особистості, тому проблема його набуття і підтримки стала предметом численних психологічних досліджень. Власне сучасне суспільство й формує замовлення на дослідження, пов'язані із виявленням факторів позитивного функціонування людини, розвитку її особистісного потенціалу, визначеності життєвих цілей, перспектив, цінностей та автономії. Непересічну актуальність для української психології мають дослідження різних аспектів суб'єктивного благополуччя особистості, спрямовані на розкриття та актуалізацію її внутрішніх ресурсів, що забезпечують самостійність життєвих виборів та допомагають протидіяти негативному впливу середовища.

Своєрідну «родзинку» до вивчення проблеми сприяння суб'єктивному благополуччю освітян додало запровадження масового онлайн навчання у зв'язку з пандемією Covid-19. Очевидно, що спілкування та навчання в умовах онлайн, зростання стресогенності у суспільстві не могло не вплинути на суб'єктивне благополуччя, якість життя та можливості реалізації свого

творчого потенціалу викладачів закладів вищої освіти. Отже, актуальність дисертаційного дослідження К.С. Балахтар зумовлена суспільним запитом на наукові розробки ефективних психологічних технологій покращення якості життя особистості, а отримані результати дослідження мають велику перспективу втілення в психологічну практику.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Наукові положення і висновки дисертаційного дослідження К.С. Балахтар є результатом комплексного науково обґрунтованого дослідження, виконаного авторкою на високому теоретико-методологічному рівні. Такий холістичний розгляд проблеми суттєво доповнює наявні дослідження феномена суб'єктивного благополуччя особистості. Поставлена мета та завдання дослідження є свідченням наукової компетентності дисертантки. Дисертаційне дослідження Катерини Сергіївни Балахтар характеризується науковою новизною і має велику перспективу подальшої реалізації і втілення в психологічну практику.

Наукова новизна дисертації полягає у розкритті ролі внутрішніх ресурсів суб'єктивного благополуччя особистості, що відображено в авторській трьохкомпонентній моделі креативності викладачів іноземних мов як чинника їх суб'єктивного благополуччя. Виявлено гендерні, вікові та соціально-демографічні особливості впливу креативності на суб'єктивне благополуччя викладачів іноземних мов. Обґрунтовано вплив індивідуально-психологічних та організаційно-професійних чинників на розвиток креативності викладачів іноземних мов тощо.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання авторської програми розвитку креативності викладачів іноземних мов як чинника їх суб'єктивного благополуччя у професійній діяльності. Прикладне значення отриманих результатів дослідження полягає також у тому, що вони можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої та післядипломної освіти у процесі професійної підготовки та

перепідготовки майбутніх викладачів іноземних мов. Отримані наукові здобутки, апробований у роботі психодіагностичний інструментарій, можуть бути ефективно також використані в практиці моніторингу оптимальності психологічного стану різних категорій людей, їхньої мотивації, оцінки та контролю важливих психологічних та соціально-психологічних аспектів задоволеності життям для підвищення рівня їх суб'єктивного благополуччя.

Загалом, слід відзначити, що Катерина Сергіївна своєю роботою показала високий рівень кваліфікації, вміння на теоретичному та практичному рівні виконувати поставлені завдання. Робота логічна і послідовна за своєю структурою. Джерельна база, опрацьована дисертанткою, відзначається широтою та глибоким аналізом. Застосування адекватних методів статистичної обробки, отриманих емпіричних даних сприяє досягненню мети дослідження. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, належним чином обґрунтовані, чітко продумана послідовність викладення матеріалу.

Так, у *першому розділі дисертації* «Теоретичні основи дослідження проблеми креативності викладачів іноземних мов закладів вищої освіти як чинника їх суб'єктивного благополуччя» представлено результати теоретичного аналізу літератури відповідно до першого та другого завдань дослідження. Ґрунтовний аналіз основних наукових підходів до вивчення проблеми креативності став підґрунтям для орієнтації дослідниці на концептуальні положення акмеологічного, раціогуманістичного, екофасилітативного, рефлексивного підходів. Особливо цінним результатом цього розділу є структурна модель креативності викладачів іноземних мов, компоненти якої визначені та обґрунтовані на основі психологічних особливостей професійної діяльності викладачів іноземних мов та з урахуванням вимог освітнього процесу та навчання іноземним мовам.

Реалізація третього завдання, відображеного у *другому розділі дисертації* «Емпіричне дослідження креативності викладачів іноземних мов закладів вищої

освіти та її впливу на їх суб'єктивне благополуччя», потребувало емпіричного дослідження, що дозволило виявити недостатній рівень розвитку креативності викладачів іноземних мов закладів вищої освіти. Встановлено, що причинами недостатнього рівня як окремих компонентів, так і креативності в цілому у досліджуваних викладачів може бути невисокий рівень ціннісного ставлення до оновлення змісту, технологій, функцій навчання іноземним мовам; низький рівень мотивації до застосування інноваційних методів і методик навчання; низький рівень розуміння себе та своїх можливостей; дефіцит довіри до себе та інших людей; нездатність приймати нестандартні рішення та створювати нові креативні продукти, реалізувати здатність до новаторства та доводити до логічного завершення творчі ініціативи тощо.

Вагомим внеском у вивчення змісту і компонентів креативності викладачів іноземних мов є визначення дисертанткою специфічних особливостей професійної діяльності, зумовлених змістом, функціями і завданнями освітньої діяльності та вимогами до навчання іноземним мовам.

Задля розв'язання четвертого завдання дисертаційного дослідження, результати якого представлені у *третьому розділі дисертації* «Розвиток креативності викладача іноземних мов закладів вищої освіти як чинника їх суб'єктивного благополуччя», розроблено модель розвитку креативності викладачів іноземних мов як чинника їх суб'єктивного благополуччя, що базується на провідних традиціях психології і сучасних інновацій. Для верифікації розробленої моделі Катериною Сергіївною запропоновано комплекс заходів, що дозволили актуалізувати у формувальному експерименті ціннісне ставлення до конструктивного перетворення дійсності, поглибити розуміння й усвідомлення викладачами сутності креативності та особливостей навчання іноземним мовам. У рамках апробації моделі розроблено, упроваджено та доведено ефективність впровадження програми розвитку креативності викладачів іноземних мов, підтвердженням чого є підвищення рівнів їх суб'єктивного й психологічного благополуччя.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Аналіз змісту публікацій за темою дисертації свідчить про достатньо повне висвітлення основних результатів дослідження у 29 публікаціях, зокрема: 8 статтях у фахових виданнях України, включених до переліку, затвердженого МОН України, в 1 спецкурсі для викладачів іноземних мов закладів вищої освіти, 2 колективних публікаціях у періодичних виданнях, що індексуються у міжнародній наукометричній базі Scopus, у 18 публікацій в інших наукових виданнях, матеріалах і тезах науково-практичних конференцій.

Таким чином, якісно здійснений теоретичний аналіз проблеми, застосування адекватних стосовно поставлених завдань методів дослідження та обробки даних, репрезентативна вибірка, належний аналіз та узагальнення отриманих емпіричних результатів, свідчать про їх достовірність, а також **належну наукову обґрунтованість сформульованих в дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій.** Усі результати сприймаються переконливо, не викликаючи сумнівів щодо процедурно-діагностичного перебігу емпіричного дослідження та інтерпретації його результатів.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до чинних нормативних вимог. Ознак порушення дисертантом **академічної доброчесності** не встановлено. Про це ж свідчать результати перевірки рукопису дисертації К.С. Балахтар за автоматизованою системою «UNICHECK».

У цілому позитивно оцінюючи проведене дисертаційне дослідження та отримані результати, все ж вважаємо за доцільне вказати **деякі дискусійні положення та висловити зауваження й побажання до окремих результатів дослідження**.

1. Здійснивши ґрунтовний аналіз теоретичної бази дослідження, його авторка обґрунтовує теоретичною основою дослідження комплексний підхід, що містить концептуальні положення акмеологічного, раціогуманістичного, екофасилітативного, рефлексивного підходів. Хотілось би почути більш змістовне пояснення стосовно яких саме концептуальних положень цих

підходів йдеться.

2. На наш погляд, більш детального пояснення та інтерпретації потребують окремі емпіричні результати, зокрема стосовно вищих показників креативності у чоловіків ніж у жінок, особливо пов'язаних із віком (с.131 дисертації).

3. Досліджуючи вплив креативності на суб'єктивне благополуччя викладачів іноземних мов, дисертантка основну увагу акцентує на їх суб'єктивному благополуччі загалом. Хотілось би почути думку авторки стосовно інших аспектів благополуччя, зокрема соціального, економічного, професійного, що залишились поза полем уваги.

4. Як побажання, хотілось би рекомендувати дисертантці, за результатами апробації авторської програми розвитку креативності викладачів іноземних мов як чинника їх суб'єктивного благополуччя у професійній діяльності, підготувати методичні рекомендації щодо розвитку креативності викладачів іноземних мов засобами цифрових технологій.

Висловлені зауваження жодним чином не знижують наукової цінності цього актуального, цілісного, самостійного дослідження та викладених у ньому наукових результатів, вони носять дискусійний характер і не можуть вплинути на обґрунтовану вище загальну високу оцінку роботи.

Дисертаційне дослідження має комплексний, завершений характер і розкриває нові обрії психологічного дослідження вказаної проблематики.

Висновок:

Дисертаційна робота «Особливості впливу креативності на суб'єктивне благополуччя викладачів іноземних мов закладів вищої освіти» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що мають широкий спектр їх застосування і в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання для психологічної науки та практики.

Робота відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України

№ 167 від 06.03.2019 р. «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її автор Балахтар Катерина Сергіївна заслуговує здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент –
доктор психологічних наук, професор,
завідувач лабораторією психології
особистості імені П. Р. Чамати Інституту
психології імені Г.С. Костюка НАПН України **Людмила СЕРДЮК**